

ADVIES BEROEPSGEHEIM SOCIAAL TOLKEN

ANNE TANS, wetenschappelijk medewerker
JOHAN PUT, gewoon hoogleraar

Instituut voor Sociaal Recht KU Leuven &
Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

INHOUDSOPGAVE

1.	Situering van het probleem	1
2.	Algemeen kader beroepsgeheim	2
2.1	Begripsbepaling	2
2.2	Onderscheid beroepsgeheim en discretieplicht	3
a.	Algemeen.....	3
b.	De discretieplicht van de sociaal tolken	4
3.	Sociaal tolken en beroepsgeheim	5
3.1	Het toepassingsgebied van het beroepsgeheim	5
3.2	Sociaal tolken	6
a.	Personen aangeduid door de wet	6
b.	Personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd.....	8
c.	Conclusie	11
4.	Gevolgen van het beroepsgeheim.....	13
4.1	Algemeen.....	13
4.2	Concrete vragen	14
a.	Welke wetgeving vraagt de ST bepaalde informatie te onthullen?	14
b.	Bestaat er een soort rangschikking binnen de verschillende uitzonderingen?	19
c.	Welke rol kan het gedeeld beroepsgeheim voor de ST spelen?	19
d.	Zijn er personen die de geheimhoudingsplicht ongedaan kunnen maken?	21
e.	Hoe staat het met de geheimhoudingsplicht van de sociaal tolkdienst?.....	21
f.	Is een sociaal tolkdienst ook verbonden aan meldingsplicht of burgerplicht?	23
g.	Heeft een ST ook meldingsplicht ten aanzien van de sociaal tolkdienst?.....	24
5.	Besluit.....	26
6.	Bibliografie.....	27

1. Situering van het probleem

1. OPBOUW ADVIES - In het kader van het herschrijven van de deontologische code voor sociaal tolken (hierna afgekort als 'ST's'), rezen verschillende vragen in verband met het beroepsgeheim van de beroepsbeoefenaars. Dit advies tracht een antwoord te bieden op deze vragen. Daartoe wordt allereerst het algemeen kader van het beroepsgeheim geschetst. Vervolgens worden de criteria die het toepassingsgebied van het beroepsgeheim afbakenen, toegepast op de ST. Tenslotte worden ook de belangrijkste gevolgen van het beroepsgeheim besproken, eerst algemeen en vervolgens concreet aan de hand van de vragen die we van de Centrale OndersteuningsCel Sociaal Tolken en Vertalen (hierna afgekort als 'COC') ontvingen.

2. SOCIAAL TOLKEN - Sociaal tolken is het proces waarbij mondelinge boodschappen in een sociale context volledig, getrouw en neutraal van de ene naar de andere taal worden omgezet.¹ ST's bieden hun diensten via sociaal tolkdiensten aan reguliere sociale en openbare dienst- en hulpverlening die met anderstalige cliënten communiceert.² Burgers kunnen met andere woorden zelf geen beroep op een ST doen. Op die manier trachten ST's de openbare dienstverlening ook toegankelijk te maken voor diegenen die de taal niet spreken opdat zij hun economische, culturele en sociale rechten zouden kunnen uitoefenen. Dit maakt hen tot een noodzakelijk instrument bij het integratie- en opvangbeleid.³

¹ Art. 2, 5° en 8° Decreet betreffende het Vlaams integratiebeleid van 28 april 1998, BS 19 juni 1998 (hierna afgekort als 'Integratiedecreet').

² Meer concreet kan bijvoorbeeld worden gedacht aan openbare dienstverlening, tewerkstelling, gezondheidszorg, onderwijs of maatschappelijk welzijn.

³ KRUISPUNT MIGRATIE-INTEGRATIE VZW, *Sociaal tolken en vertalen. Gids voor hulp- en dienstverleners*, http://www.kruispuntmi.be/uploadedFiles/COC/Een_sociaal_tolk_inschakelen/GIDS_VOOR_HULP-EN_DIENSTVERLENERS.pdf.

2. Algemeen kader beroepsgeheim

2.1 Begripsbepaling

3. ZWIJGPLICHT - Artikel 458 Sw bepaalt dat geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd tot vijfhonderd euro.

Het artikel verbiedt met andere woorden beroepsbeoefenaars met een vertrouwensfunctie om geheimen waarvan zij uit hoofde van hun staat of beroep kennis hebben, bekend te maken. Zowel de belangen van het individu dat zich genoodzaakt voelt vertrouwelijke informatie in ruil voor hulp te delen, als de belangen van de samenleving die gebaat is bij de voordelen van een toegankelijke gezondheids- en welzijnszorg, worden hiermee behartigd.⁴ Rechtspraak en latere wetsbepalingen, hebben het toepassingsgebied van deze algemene bepaling verder geconcretiseerd.

4. ZWIJGRECHT - Naast een zwijgplicht, houdt artikel 458 Sw ook een zwijgrecht in. Het artikel bepaalt immers dat dragers van het beroepsgeheim de hun toevertrouwde geheimen toch bekend kunnen maken wanneer de wet hen daartoe verplicht of wanneer zij worden geroepen om in rechte te getuigen (zie randnummers 33-43). De getuigenis in rechte is met andere woorden geen wettelijke verplichting tot bekendmaking, maar wel een wettelijke mogelijkheid. Ook artikel 929 Ger.W. vormt een wettelijke grondslag voor het zwijgrecht. Het artikel bepaalt immers dat het bestaan van een beroepsgeheim een wettige reden

⁴ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 37-39.

uitmaakt om niet in rechte te getuigen. Op die manier biedt het beroepsgeheim ook bescherming aan de beroepsgroepen die een vertrouwensfunctie uitoefenen.

2.2 Onderscheid beroepsgeheim en discretieplicht

a. Algemeen

5. DEFINITIE DISCRETIEPLICHT - Aan de discretieplicht ligt geen algemene wettelijke bepaling ten grondslag. In de rechtsleer omschrijft men de discretieplicht als de door een overheid, beroepsorganisatie of particulier opgelegde verplichting om bij het uitoefenen van een ambt of functie geen informatie bekend te maken aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen.⁵

6. GEEN NOODZAKELIJKE VERTROUWENSRELATIE - Belangrijk is dat de drager van de discretieplicht de informatie verkrijgt in het kader van zijn ambt of functie. Het is met andere woorden niet noodzakelijk dat de beroepsbeoefenaar een vertrouwensrelatie opbouwt met de betrokkene. De betrokkene vertrouwt de informatie in eerste instantie toe aan de organisatie of dienst waar de beroepsbeoefenaar werkt, niet aan de beroepsbeoefenaar zelf. Hieruit volgt dat ook de andere personeelsleden van de organisatie of dienst op deze informatie recht hebben. Intern kan men bijgevolg informatie delen.

7. GELDT VOOR ALLE INFORMATIE - De discretieplicht geldt bovendien voor alle informatie die de beroepsbeoefenaar in de uitoefening van zijn ambt of functie vernomen heeft. Het is dus niet vereist dat deze informatie geheim is.

8. GEEN ZWIJGRECHT - Tenslotte beschikt de drager van een discretieplicht niet over het zwijgrecht van artikel 929 Ger.W. Hij is met andere woorden wel verplicht te getuigen in rechte.

⁵ B. ALLEMEERSCH, "Het toepassingsgebied van art. 458 Strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes", *RW* 2003-04, (1) 2-4.

b. De discretieplicht van de sociaal tolken

9. VERSCHILLENDE STATUTEN - ST's worden onder verschillende statuten tewerkgesteld. De meesten onder hen werken als zelfstandige of vrijwilliger op freelance basis. Anderen zijn hetzij werknemer van een vzw, hetzij als contractueel of statutair ambtenaar in dienst van een stedelijke of provinciale dienst. Afhankelijk van het statuut van de ST, zal de discretieplicht wettelijk, contractueel of tuchtrechtelijk van aard zijn.⁶

10. WETTELIJKE DISCRETIEPLICHT VOOR WERKNEMERS - Voor werknemers bepaalt artikel 17, 3° van de Arbeidsovereenkomstenwet⁷ dat zij zich ervan moeten onthouden fabrieksgeheimen, zakengeheimen of vertrouwelijke aangelegenheden waarvan zij in de uitoefening van hun beroepsarbeid kennis kunnen hebben, bekend te maken. Indien de werknemer deze informatie toch bekendmaakt, zal dat een wettelijke reden tot ontslag uitmaken en mogelijks aanleiding geven tot het betalen van een schadevergoeding. Voor fabrieksgeheimen bepaalt artikel 309 Sw bovendien dat hun bekendmaking strafrechtelijk gesanctioneerd kan worden.

11. STATUTAIRE DISCRETIEPLICHT VOOR AMBTENAREN – Voor ambtenaren bestaat geen algemene wettelijke bepaling die hen verbiedt om zaken waarvan zij in het kader van hun ambt kennis hebben genomen bekend te maken. Verschillende statuten (statuut rijks personeel⁸, statuut

⁶ B. ALLEMEERSCH, "Het toepassingsgebied van art. 458 Strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes", *RW* 2003-04, (1) 2-4.

⁷ Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS* 22 augustus 1978.

⁸ KB 2 oktober 1937 houdende het statuut van het Rijks personeel, *BS* 8 oktober 1937. Art. 10 verklaart dat "het de ambtenaar enkel verboden is die feiten bekend te maken die betrekking hebben op 's lands veiligheid, de bescherming van de openbare orde, de financiële belangen van de overheid, het voorkomen en het bestraffen van strafbare feiten, het medisch geheim, de rechten en de vrijheden van de burger, en in het bijzonder op het recht op eerbied voor het privé-leven; dit verbod geldt bovendien voor feiten die betrekking hebben op de voorbereiding van alle beslissingen zolang er nog geen eindbeslissing is genomen; evenals voor feiten die, wanneer zij bekend worden gemaakt, de belangen van de overheidsdienst waarin de ambtenaar is tewerkgesteld, kunnen schaden."

personeel Vlaamse Gemeenschap⁹, statuut provinciepersoneel, statuut gemeentepersoneel,...) regelen immers de rechtspositie van de ambtenaren van verschillende overheden. De ambtelijke discretieplicht is in elk van deze statuten verschillend geformuleerd.

12. ALGEMENE TUCHTRECHTELIJKE EN CONTRACTUELE DISCRETIEPLICHT - Alle ST's moeten zich daarnaast houden aan de discretieplicht die door de deontologische code voor sociaal tolken wordt opgelegd. Contractuele vertrouwelijkheidsclausules kunnen tenslotte ook voor alle ST's in een overeenkomst worden opgenomen.

3. Sociaal tolken en beroepsgeheim

3.1 *Het toepassingsgebied van het beroepsgeheim*

13. PERSONEN AANGEDUID DOOR DE WET - Uit de formulering van artikel 458 Sw kan worden afgeleid dat er twee kanalen zijn langs dewelke het beroepsgeheim op personen van toepassing kan worden verklaard. Allereerst is het mogelijk dat een bepaalde persoon letterlijk door de wet wordt aangeduid als drager van het beroepsgeheim. Hierbij kan zowel worden gedacht aan de beroepsbeoefenaars die in artikel 458 Sw zelf zijn terug te vinden, als aan diegenen die door een latere wet aan het toepassingsgebied werden toegevoegd. In dat laatste geval dient het te gaan om een formele wet. Ook de gemeenschappen en gewesten kunnen aan de hand van ordonnanties en decreten het toepassingsgebied uitbreiden, zolang zij binnen de grenzen van hun bevoegdheden blijven.¹⁰

14. PERSONEN DIE UIT HOOFDE VAN HUN STAAT OF BEROEP KENNIS HEBBEN VAN TOEVERTROUWDE GEHEIMEN - Indien iemand niet uitdrukkelijk door de wet wordt genoemd, is het mogelijk dat hij behoort

⁹ Besluit van de Vlaamse Regering van 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid, *BS* 27 maart 2006. Art. III.2, §1, derde lid bepaalt dat "het de ambtenaar verboden is feiten bekend te maken waarvan de bekendmaking de concurrentiepositie van de organisatie waarin hij werkt kan schaden of waarvan de bekendmaking een inbreuk is op de rechten en de vrijheden van de burger, in het bijzonder op het privé-leven, tenzij de betrokkene toestemming heeft verleend om de op hem betrekking hebbende gegevens openbaar te maken."

¹⁰ B. ALLEMEERSCH, "Het toepassingsgebied van art. 458 Strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes", *RW* 2003-04, (1) 4-5.

tot de residuaire categorie van “personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd”. Ook deze personen zijn dragers van het beroepsgeheim. Het Hof van Cassatie verduidelijkte deze vage omschrijving reeds in 1905, door te verklaren dan “enkel personen die een functie of een missie met een vertrouwelijk karakter uitoefenen en die door de wet, de traditie of de gewoonte als noodzakelijke bewaarders van de hun toevertrouwde geheimen worden beschouwd, gebonden zijn door de strafrechtelijk gesanctioneerde geheimhoudingsplicht”.¹¹ Het Hof ontwikkelde met andere woorden de stelling dat ook de beoefenaars van een beroep dat enkel nuttig kan worden uitgeoefend indien er een vertrouwensrelatie bestaat tussen de cliënt en de beoefenaar en waarbij de cliënt zich bovendien genoodzaakt voelde de beoefenaar in vertrouwen te nemen, gebonden zijn door het beroepsgeheim. Men spreekt in dit geval van een ‘noodzakelijke vertrouwenspersoon’.

Naast het inhoudelijke criterium, ontwikkelden rechtspraak en rechtsleer ook enkele vormelijke criteria om te toetsen of in een bepaald geval sprake is van een vertrouwensberoep. Deze vormelijke criteria houden verband met de kenmerken van professies:¹²

- maatschappelijke relevantie
- behartiging van immateriële belangen
- aanwezigheid van kennis en deskundigheid door opleiding en ervaring
- titel- en beroepsbescherming
- aanwezigheid van een beroepsethiek.

3.2 Sociaal tolken

a. Personen aangeduid door de wet

15. GEEN ALGEMENE WETTELIJKE BEPALING - ST's worden niet uitdrukkelijk genoemd in artikel 458 Sw. Ook het Integratiedecreet, dat sinds 2009 het statuut en de kwaliteitseisen van de ST's

¹¹ Cass. 20 februari 1905, *Pas.* 1905, I, 141, concl. JANSSENS.

¹² E. ANKAERT en J. PUT, “De geheimhoudingsplicht van vertrouwensleerkrachten en bijstandspersonen”, *TORB* 2007-08, (406) 412-413; J. PUT, “De kar of het paard? Justitieassistenten en beroepsgeheim”, *N.C.* 2012, (286) 289-290; I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 61-62.

bepaalt¹³, brengt deze sector niet uitdrukkelijk onder het beroepsgeheim. In beginsel kan een eventueel beroepsgeheim dan ook niet op een wettelijke bepaling worden gegrond.

16. BIJZONDERE SECTORALE BEPALINGEN - Sommige bijzondere sectorale bepalingen breiden het beroepsgeheim evenwel uit tot alle personen die binnen die sectoren hun medewerking verlenen. Indien ST's in deze sectoren werkzaam zijn, vallen zij bijgevolg op basis van die bepalingen wel onder het beroepsgeheim. Voor ST's zijn artikel 77 Jeugdbeschermingswet¹⁴, artikel 7 Decreet Bijzondere Jeugdbijstand¹⁵, artikel 8 Decreet Integrale Jeugdhulp¹⁶, artikel 9, § 1, 8° Decreet Geestelijke Gezondheidszorg¹⁷, artikel 11 CLB-decreet¹⁸ en artikel 9 Decreet Algemeen Welzijnswerk¹⁹ relevant. Indien ST's niet in deze sectoren werkzaam zijn, moet worden onderzocht of zij als noodzakelijke vertrouwenspersoon kunnen worden beschouwd.

¹³ De artikelen 45/1, 45/2 en 45/4 – die handelen over de diensten voor sociaal tolken en vertalen – treden op 1 januari 2013 in werking (art. 7 B.VI.Reg. 15 juni 2012, *BS* 16 juli 2012). De artikelen 45/5 en 45/6 – die handelen over de ondersteuning van de diensten – zijn reeds sinds 1 januari 2011 van kracht (art. 76, 4° B.VI.Reg. 12 november 2010, *BS* 4 februari 2011).

¹⁴ Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, *BS* 15 april 1965. Art. 77 verklaart "Elke persoon die, in welke hoedanigheid ook, zijn medewerking verleent aan de toepassing van deze wet, staat daardoor in voor de geheimhouding van de feiten die hem in de uitoefening van zijn opdracht worden toevertrouwd en die hiermede verband houden. Artikel 458 van het Strafwetboek is op hen van toepassing."

¹⁵ Decreet 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand *BS* 15 april 2008. Art. 7 verklaart dat "Elke persoon die, in welke hoedanigheid ook, zijn medewerking verleent aan de toepassing van dit decreet zorgt voor de geheimhouding van de feiten die hem in de uitoefening van zijn opdracht worden toevertrouwd en die hiermee verband houden. Elke overtreding van dit artikel wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro."

¹⁶ Decreet 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp, *BS* 11 oktober 2004. Artikel 8 verklaart dat "Onverminderd artikel 31 en 32, alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet, gebonden zijn door de geheimhoudingsplicht, bedoeld in artikel 458 van het Strafwetboek, met betrekking tot de gegevens waarvan zij in de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband houden."

¹⁷ Decreet 18 mei 1999 betreffende de geestelijke gezondheidszorg, *BS* 17 juli 1999. Art. 9, § 1, 8° verklaart dat "Teneinde bij te dragen tot de vervulling van de opdracht zoals bepaald in artikel 7, het centrum voor geestelijke gezondheidszorg een deontologische code ontwikkelt en de medewerkers van het centrum voor geestelijke gezondheidszorg het beroepsgeheim respecteren."

¹⁸ Decreet 1 december 1998 betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding, *BS* 10 april 1999. Artikel 11 verklaart dat "Gezien de multidisciplinaire werking van het centrum, het tot de verantwoordelijkheid van ieder personeelslid behoort om de andere disciplines bij de werking te betrekken. Zonder deze multidisciplinaire werking in het gedrang te brengen moeten alle personeelsleden het beroepsgeheim respecteren."

¹⁹ Decreet 8 mei 2009 betreffende het algemeen welzijnswerk, *BS* 8 juli 2009. Art. 9 verklaart "Iedereen die met toepassing van dit decreet in contact komt met gebruikers, eerbiedigt hun ideologische, filosofische of godsdienstige overtuiging en is tot geheimhouding verplicht."

b. Personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd

17. INHOUDELIJKE EN VORMELIJKE TOETSING - Hieronder zal aan de hand van de vormelijke en inhoudelijke criteria, worden getoetst of ST's als noodzakelijke vertrouwenspersonen kunnen worden gekwalificeerd.

Maatschappelijke relevantie

18. PARTICIPATIE EN INTEGRATIE ANDERSTALIGEN - De maatschappelijke relevantie van ST's staat buiten kijf. In Vlaanderen verblijft immers een relatief groot aantal vreemdelingen die de Nederlandse taal (nog) niet voldoende beheersen. Daar ST's op vraag van reguliere sociale en openbare dienst- en hulpverleners mondelinge boodschappen volledig, getrouw en neutraal omzetten van de ene taal naar de andere, vormen zij een belangrijk instrument om een kwalitatieve dienstverlening te bieden alsook om voor deze personen de toegankelijkheid te vergroten. Ook anderstaligen krijgen op die manier immers de kans hun rechten uit te oefenen en plichten na te komen. Zowel participatie als integratie worden hierdoor gestimuleerd.

19. OVERBRENGEN NOODZAKELIJKE INFORMATIE - Ook voor de hulp- en dienstverleners zelf, is de hulp van een sociaal tolk erg waardevol. Zij zullen hun taak ten aanzien van personen die een taal spreken die zij zelf niet beheersen, immers maar kunnen uitoefenen indien de noodzakelijke informatie hiervoor in beide richtingen wordt getolkt. Dit gebeurt bij voorkeur door iemand die vertrouwd is met de terminologie die eigen is aan de sector. De structurele erkenning van ST's in het Integratiedecreet en de parlementaire discussies die hieraan voorafgingen, bevestigen deze stelling.²⁰

Behartiging immateriële belangen

²⁰ Verslag over het ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet 28 april 1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden, *Parl.St.* VI.Parl. 2008-09, nr. 2154/3.

20. UITOEFENEN FUNDAMENTELE RECHTEN - Voor wie het Nederlands onvoldoende beheerst, is de aanwezigheid van een tolk een noodzakelijke voorwaarde om zijn fundamentele rechten (zoals bijvoorbeeld het recht op informatie of het recht op gezondheid) binnen de hulp- en dienstverlening uit te oefenen. De communicatie met de hulp- en dienstverlener zal immers maar mogelijk zijn indien een derde persoon die de taal beheerst, de boodschappen van en naar de hulp- of dienstverlener en de cliënt correct tolkt.

Aanwezigheid kennis en deskundigheid door opleiding en ervaring

21. CERTIFICERINGSPROEF - Om opgenomen te worden in het Vlaams Register voor gecertificeerde sociaal tolken en vertalers, moet men geslaagd zijn voor de certificeringsproef die door de COC wordt georganiseerd. Deelname aan de certificeringsproef is slechts mogelijk hetzij wanneer men een opleidingstraject heeft doorlopen waarin de verschillende vaardigheden die een sociaal tolk nodig heeft in samenwerking met zes hogescholen worden getoetst en bijgebracht, hetzij wanneer men op basis van studies, opleidingen of ervaring reeds over de nodige competenties en kwalificaties beschikt. In deze certificeringsproef wordt getoetst of de betrokkene in staat is boodschappen te verwerken en reproduceren, volgens de deontologie kan handelen en met deontologische conflicten kan omgaan.²¹ Krachtens het – evenwel nog niet in werking getreden – artikel 45/4, § 2 van het Integratiedecreet, kunnen in beginsel enkel personen die zijn opgenomen in het Register sociaal tolken. Op die manier worden kennis en deskundigheid gegarandeerd.

Titel- en beroepsbescherming

22. BEROEPSBESCHERMING - Wanneer de overheid bepaalt dat enkel houders van een vergunning een activiteit op de markt mogen uitoefenen, spreekt men van beroepsbescherming.²² Daar ook andere personen de communicatie tussen de hulp- of dienstverlener en de anderstalige mogelijk kunnen maken – denk bijvoorbeeld aan een

²¹ <http://www.kruispuntmi.be/coc/schematolk.aspx?id=10974>.

²² H. SWENNEN, "Toegang tot de markt" in FOD ECONOMIE (ed.), *Handelingen van het Colloquium Codificatie van de Economische Wetgeving*, Brussel, FOD Economie, 2009, (207) 210, http://economie.fgov.be/nl/binaries/0477-09-01-A5_tcm325-81484.pdf.

familie lid of een goede kennis die de betrokkene bijstaat, een collega-hulpverlener die de taal wel beheerst of een commerciële tolk - genieten ST's niet van een beroepsbescherming.

23. TITELBESCHERMING - Wanneer de overheid bepaalt dat enkel diegenen die door opleiding een kwaliteit verworven hebben een bepaalde titel mogen dragen, spreekt men van titelbescherming.²³ De wetgeving bevat ook geen specifieke titelbescherming voor sociaal tolken. Wel bepaalt het toekomstige artikel 45/4, § 2 van het Integratiedecreet, dat in beginsel enkel personen die zijn opgenomen in het Vlaams Register voor gecertificeerde sociaal tolken en vertalers, deze opdrachten kunnen uitvoeren. Om in het Register te worden opgenomen, moet men zoals hierboven reeds aangegeven geslaagd zijn voor de certificeringsproef van de COC. Achter elke ST staat een sociaal tolkdienst. De facto komt dit op hetzelfde neer als een titelbescherming.

Aanwezigheid beroepsethiek

24. CODE, RICHTLIJNEN EN WERKAFSPRAKEN - De sector van het sociaal tolken beschikt over een algemene ethische code, die aan de hand van concretere richtlijnen verder wordt uitgewerkt. Deze code en richtlijnen gelden algemeen. Verder kunnen de verschillende tolkdiensten nog verdere werkafspraken maken. De algemene code bevat momenteel een bepaling die aan ST's een discretieplicht oplegt.²⁴ Deze wordt verder uitgewerkt door een concrete richtlijn.

Noodzakelijke vertrouwenspersoon

25. VERTROUWEN NOODZAKELIJK - De ST kan – net als andere tolken²⁵ – zijn taken maar naar behoren uitoefenen, indien de cliënt hem in dezelfde mate vertrouwt als de betrokken sociale dienst- en hulpverlener. De cliënt ziet zich genoodzaakt de ST in vertrouwen te

²³ H. SWENNEN, "Toegang tot de markt" in FOD ECONOMIE (ed.), *Handelingen van het Colloquium Codificatie van de Economische Wetgeving*, Brussel, FOD Economie, 2009, (207) 210-211, http://economie.fgov.be/nl/binaries/0477-09-01-A5_tcm325-81484.pdf.

²⁴ <http://www.kruispuntmi.be/coc/detail.aspx?id=11036>.

²⁵ Brussel 27 november 1981, *JT* 1982, 43.

nemen, daar hij zonder de hulp van de ST over onvoldoende taalkennis beschikt om met de sociale dienst- en hulpverlener te communiceren en bijgevolg van zijn rechten verstoken blijft. Op die manier beschikken ST's dus in veel gevallen over vertrouwelijke informatie, die *in se* voor de dienst- of hulpverlener bedoeld is.

26. PARALLEL BEROEPSGEHEIM - Het is daarom aangewezen aan te nemen dat ST's beroepsgeheim hebben in alle gevallen waarin de sociale dienst- of hulpverleners voor wie zij informatie moeten tolken, gebonden zijn door het beroepsgeheim. Het beroepsgeheim van de ST zou men met andere woorden kunnen beschouwen als een 'parallel'²⁶ beroepsgeheim. Wanneer de ST bijvoorbeeld de communicatie faciliteert tussen een arts en een patiënt, zal hij gebonden zijn door het beroepsgeheim. De arts is immers op basis van de opsomming in artikel 458 Sw gebonden door het beroepsgeheim. Dat beroepsgeheim van de arts zou zijn nut verliezen indien de ST niet door het beroepsgeheim gebonden zou zijn.

Wanneer de sociale dienst- of hulpverlener voor wie de ST informatie tolkt daarentegen geen beroepsgeheim heeft, is ook de ST zelf niet door het beroepsgeheim gebonden. Er rust op hem dan enkel een discretieplicht. Hierdoor is de ST verplicht om bij de uitoefening van zijn functie discreet en zorgvuldig om te gaan met de informatie waarvan hij kennis krijgt, maar kan hij zich ten aanzien van politie en justitie niet op zijn geheimhoudingsplicht beroepen. De ST is dan met andere woorden verplicht in rechte te getuigen, misdrijven aan te geven en mee te werken aan de bewijsvoering (zie randnummers 5-12). Een voorbeeld hiervan is de situatie waarin de ST de communicatie faciliteert tussen een gemeentebestuur en een inwoner van de gemeente.

c. Conclusie

²⁶ We noemen dit bewust geen 'afgeleid' beroepsgeheim. Dat is een constructie die in Nederland bestaat en toepasselijk is op wie een geheimplichtige ondersteunt in de uitoefening van diens beroep. De persoon met een afgeleid beroepsgeheim beslist niet zelfstandig over het omgaan met vertrouwelijke informatie; dat wordt volledig bepaald door de beoordeling en handwijze van de hulpverlener met een zelfstandig beroepsgeheim (zie I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 66-67). Deze constructie bestaat niet in het Belgisch recht, waar het beroepsgeheim steeds een persoonlijke en zelfstandige geheimhoudingsplicht met zich brengt.

27. BEROEPSGEHEIM ST - Op basis van bovenstaande analyse kan worden besloten dat ST's gebonden zijn door het beroepsgeheim van artikel 458 Sw in zoverre de sociale dienst- of hulpverleners voor wie zij informatie moeten tolken, door het beroepsgeheim gebonden zijn. ST's voldoen dan immers zowel aan de inhoudelijke als aan de vormelijke voorwaarden van de noodzakelijke vertrouwenspersoon. Voor ST's die hun medewerking verlenen aan de uitvoering van de Jeugdbeschermingswet, het Decreet Bijzondere Jeugdbijstand, het Decreet Integrale Jeugdhulp, het Decreet Geestelijke Gezondheidszorg, het CLB-decreet en het Decreet Algemeen Welzijnswerk, kan de grondslag van het beroepsgeheim bovendien in deze bijzondere sectorale wetgeving worden teruggevonden.

Wanneer de sociale dienst- of hulpverleners voor wie de ST's informatie tolken geen beroepsgeheim hebben, zijn de ST's slechts door een discretieplicht gebonden.

28. GEVOLGEN VOOR DE PRAKTIJK - De gevolgen die deze analyse voor de praktijk heeft, worden in het vierde hoofdstuk besproken. Hiertoe worden de gevolgen eerst kort algemeen toegelicht en vervolgens aan de hand van enkele concrete vragen verder verduidelijkt. Hierbij moet worden opgemerkt dat het antwoord op deze vragen enkel geldt voor de situatie waarin de ST gebonden is door het beroepsgeheim. Indien met andere woorden de sociale dienst- of hulpverlener niet door het beroepsgeheim gebonden is, zal het antwoord op onderstaande vragen irrelevant zijn daar de ST dan ook niet door het beroepsgeheim gebonden is.

4. Gevolgen van het beroepsgeheim

4.1 Algemeen

29. SCHENDING BEROEPSGEHEIM - De ST die door het beroepsgeheim gebonden is – d.w.z. elke ST die de communicatie faciliteert tussen een cliënt en een sociale dienst- of hulpverlener die door het beroepsgeheim is gebonden – mag de geheimen die hem in de uitoefening van zijn beroep zijn toevertrouwd niet bekendmaken. Indien hij dat wel doet, schendt hij zijn beroepsgeheim.

30. BEKENDMAKEN – Onder bekendmaken verstaat men het meedelen van een geheim aan minstens één persoon die geen partij is in de vertrouwensrelatie. De manier waarop de mededeling gebeurt, is niet belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld mondeling, via brief of via e-mail gebeuren. Ook het bevestigen of verspreiden van een bekend feit kan een schending van het beroepsgeheim uitmaken, tenzij het feit door omstandigheden geen geheim karakter meer had.²⁷

31. GEHEIMEN – De ST mag feiten, gedragingen, meningen en uitlatingen met een geheim karakter waarvan hij in de uitoefening van zijn beroep kennis heeft gekregen niet bekendmaken. Het geheim karakter kan allereerst inherent zijn aan het soort informatie. Hierbij kan worden gedacht aan informatie die tot de privé-sfeer van de cliënt behoort. Daarnaast kan het geheim karakter ook voortvloeien uit het feit dat de cliënt informatie heeft toevertrouwd en bijgevolg impliciet of expliciet om geheimhouding gevraagd heeft.²⁸

32. UITZONDERINGEN – In bepaalde omstandigheden vormt het bekendmaken van geheimen waarvan de ST in de uitoefening van zijn beroep kennis kreeg, geen schending van het beroepsgeheim. Zowel de wet als de rechtspraak en rechtsleer erkennen immers een aantal uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht. Allereerst verplicht de wet de beroepsbeoefenaar in bepaalde gevallen informatie bekend te maken. De

²⁷ I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 93.

²⁸ I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 79-82.

beroepsbeoefenaar maakt dan een belangenafweging, die later door de rechter kan worden getoetst (zie randnummers 33-43). Bovendien kan de beroepsbeoefenaar een geheim waarvan hij in de uitoefening van zijn beroep kennis heeft gekregen toch bekendmaken, wanneer er een daadwerkelijk gevaar bestaat voor een te beschermen rechtsgoed dat van een hogere of minstens gelijke waarde als het beroepsgeheim is en dat niet op een andere manier kan worden gevrijwaard. In dat geval spreekt men van een noodtoestand. Op basis van de leer van het gedeeld beroepsgeheim, kunnen dragers van het beroepsgeheim noodzakelijke informatie tenslotte toch delen met andere beroepsbeoefenaars die ook gebonden zijn door het beroepsgeheim maar niet binnen hetzelfde team werkzaam zijn, indien dat in het belang van de cliënt gebeurt (zie randnummers 45-48).

4.2 Concrete vragen

a. Welke wetgeving vraagt de ST bepaalde informatie te onthullen?

Algemeen

33. WETTELIJKE UITZONDERINGEN - Indien een wettelijke norm de ST toestaat om de geheimen waarvan hij in het kader van de uitoefening van zijn beroep kennis heeft toch bekend te maken, zal de hieruit voortvloeiende schending van het beroepsgeheim niet worden gesanctioneerd. De wet kan met andere woorden uitzonderingen op het beroepsgeheim voorzien. In de Belgische wetgeving, kunnen verschillende voor de ST relevante bepalingen worden teruggevonden, die hierna worden besproken.

Artikel 458 Sw: de getuigenis in rechte

34. SPREEK- EN ZWIJGRECHT - De ST wordt niet vervolgd wegens schending van het beroepsgeheim, indien hij voor een rechtbank, een onderzoeksrechter of een parlementaire onderzoekscommissie getuigenissen aflegt. De ST bezit in dit geval dus een spreekrecht. Anderzijds bezit de ST ook een zwijgrecht.²⁹ Wanneer hij wordt opgeroepen om in rechte te getuigen, is hij met andere woorden verplicht om te verschijnen, maar niet verplicht om de

²⁹ Art. 458 Sw; Art. 929 en 2 Ger.W.

vertrouwelijke informatie ook daadwerkelijk mede te delen. Hij kan dit zwijgrecht voor elke vraag afzonderlijk – op basis van een belangenafweging die hij zelf maakt – invoeren.³⁰ De rechterlijke macht kan dan enkel beoordelen of de beslissing die door de tolk wordt genomen het algemeen belang en het individueel belang van de cliënt niet schendt. Ook het overleggen van stukken valt onder deze uitzondering.

Artikel 30 Sv: de private aangifteplicht

35. MORELE VERPLICHTING TOT AANGIFTE - Artikel 30 Sv bepaalt dat eenieder die rechtstreeks getuige is geweest van een aanslag tegen de openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom, daarvan melding moet maken aan de procureur des Konings. Men spreekt hier van de algemene of private aangifteplicht.³¹ De verplichting van artikel 30 Sv is op zichzelf beschouwd eerder een morele verplichting, de explicitering van een burgerplicht. Het niet nakomen van deze aangifteplicht wordt allereerst immers enkel strafrechtelijk gesanctioneerd indien tegelijkertijd aan de voorwaarden van schuldig hulpverzuim – die in artikel 422*bis* Sw zijn terug te vinden – is voldaan. Concreet betekent dit dat het niet melden van een aanslag aan de procureur des Konings, slechts tot een strafrechtelijke vervolging zal leiden indien de getuige van de aanslag hierdoor ook heeft nagelaten hulp te verlenen aan een medeburger die in groot gevaar verkeerde zonder dat hij hierdoor nochtans zichzelf of anderen in gevaar zou hebben gebracht.

De burgerlijke rechtbank kent personen die door het niet melden van de aanslag lichamelijke of morele schade hebben geleden bovendien slechts een aansprakelijkheidsvordering toe indien zij kunnen bewijzen dat aan de voorwaarden van artikel 1382 BW voldaan is. Zij zullen met andere woorden moeten aantonen dat zij door het niet melden van de aanslag schade hebben geleden.

36. CONFLICT PRIVATE AANGIFTEPLICHT EN BEROEPSGEHEIM - De private aangifteplicht zal voor ST's slechts zelden in conflict komen met het beroepsgeheim. De ST moet de procureur des Konings immers enkel inlichten indien hij rechtstreeks getuige was van een aanslag tegen de

³⁰ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 135.

³¹ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 141-142.

openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom. Wanneer hij in het kader van zijn beroepsuitoefening kennis heeft van zo'n aanslag maar er zelf geen getuige van was, is artikel 30 Sv met andere woorden niet van toepassing. In het uitzonderlijke geval waarin de private aangifteplicht en het beroepsgeheim wel in conflict komen, moet een afweging worden gemaakt tussen de verschillende belangen die in het spel zijn. Daar de private aangifteplicht voornamelijk een morele verplichting inhoudt, is het hierbij aan te raden dat de ST deze afwijking van het beroepsgeheim restrictief interpreteert en bij twijfel vasthoudt aan zijn zwijgplicht.

Artikel 29 Sv: de ambtelijke aangifteplicht

37. DE MORELE VERPLICHTING TOT AANGIFTE VOOR AMBTENAREN - Artikel 29 Sv bepaalt dat iedere overheid, openbare officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of wanbedrijf, de verplichting heeft om daarvan bericht aan de procureur des Konings te geven. Het is hierbij niet vereist dat hij zelf rechtstreeks getuige was van de misdaad of het wanbedrijf, er kennis van hebben volstaat. De bepaling is van toepassing op iedereen die door de overheid wordt tewerkgesteld. Dat betekent dat zij ook geldt voor ST's die door een stedelijke of provinciale dienst tewerkgesteld worden. Ook de ambtelijke aangifteplicht heeft evenwel voornamelijk een moreel karakter.

38. CONFLICT AMBTELIJKE AANGIFTEPLICHT EN BEROEPSGEHEIM - Wanneer de ambtelijke aangifteplicht in conflict komt met het beroepsgeheim, moet een afweging tussen de verschillende belangen worden gemaakt. Gezien de ambtelijke aangifteplicht – net als de private aangifteplicht – een moreel karakter heeft, kan evenwel worden aangeraden om in beginsel het beroepsgeheim te laten primeren.³²

Artikel 422bis Sw: het schuldig hulpverzuim

39. VERZUIM HULP TE VERLENEN AAN EEN PERSOON IN GROOT GEVAAR - Artikel 422bis Sw bepaalt dat eenieder die verzuimt hulp te verlenen aan een persoon die in groot gevaar verkeert, strafbaar is wanneer hij zelf diens toestand heeft vastgesteld of wanneer die toestand hem is

³² I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 146.

beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Het is volgens het artikel bovendien vereist dat de verzuimer het slachtoffer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Indien de verzuimer het gevaar niet zelf heeft vastgesteld, kan hij niet worden gestraft indien hij op basis van de omstandigheden waarin zijn hulp werd ingeroepen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of de situatie niet gevaarlijk. Het artikel voorziet tenslotte in een zwaardere straf indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is of een persoon is van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de verzuimer ervan op de hoogte was. Ook dit artikel kan als een wettelijke verankering van de burgerplicht een medeburger in nood te helpen worden gekwalificeerd.

40. CONFLICT MET BEROEPSGEHEIM - In tegenstelling tot hetgeen het geval is bij de private aangifteplicht, is het in het kader van het schuldig hulpverzuim dus niet noodzakelijk dat de potentiële verzuimer – in dit geval de ST – een rechtstreekse getuige is van het gevaar. Het is bijgevolg mogelijk dat degene die de hulp inroept – dit kan een slachtoffer, dader of derde zijn – de toestand aan de ST beschrijft. Indien het gaat om informatie met een geheim karakter waarvan de ST uit hoofde van zijn beroep kennis heeft, komt de hulpverleningsplicht van artikel 422*bis* Sw in conflict met de geheimhoudingsplicht van artikel 458 Sw. Aan welke plicht voorrang moet worden gegeven, zal afhangen van verschillende factoren.

41. ARTIKEL 458*BIS* SW - Allereerst moet de ST kijken naar de persoon die in groot gevaar verkeert. Indien deze persoon een minderjarige is, of een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, een ziekte, een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, voorziet artikel 458*bis* Sw immers in een uitzondering op het beroepsgeheim. Dit artikel staat de drager van een beroepsgeheim immers toe om specifiek omschreven misdrijven op de integriteit van de genoemde personen³³ in twee situaties te melden aan de procureur des Konings. In de eerste situatie bestaat er een ernstig en

³³ In concreto gaat het om volgende misdrijven: aanranding van de eerbaarheid en verkrachting (art. 372-377 Sw); doodslag (art. 392-394 Sw); opzettelijk doden en opzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels (art. 396-405*ter* Sw); genitale verminking bij personen van het vrouwelijke geslacht (art. 409 Sw); het verlaten of in behoeftige toestand achterlaten van kinderen of onbekwamen (art. 423 Sw); het onthouden van voedsel of verzorging aan minderjarigen en aan onbekwamen (art. 425-426 Sw).

dreigend gevaar voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de kwetsbare persoon en kan de beroepsbeoefenaar deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen beschermen. In de tweede situatie bestaan er aanwijzingen van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of kwetsbare personen het slachtoffer worden van een van de bedoelde misdrijven en kan de beroepsbeoefenaar deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen beschermen. Indien de ST met andere woorden geen enkele andere uitweg ziet, mag hij in deze gevallen het misdrijf aan de procureur des Konings melden.

42. BELANGENAFWEGING - Indien de persoon die in groot gevaar verkeert niet tot de hogergenoemde categorieën van personen behoort, moet de ST rekening houdend met de specifieke omstandigheden van het geval een belangenafweging maken. Geeft hij met andere woorden in deze situatie de voorrang aan zijn zwijgplicht, of primeert de hulpverleningsplicht? Het is hierbij belangrijk te benadrukken dat de ST 'slechts' een tussenpersoon is in de relatie tussen de cliënt en de professionele hulp- of dienstverlener. Bijgevolg is onderling overleg met de professional steeds aangewezen. Vaak heeft deze laatste immers meer ervaring met het maken van dit soort afwegingen, kent hij de cliënt en kan hij de situatie dus beter inschatten. Indien de ST en de hulp- of dienstverlener niet tot een overeenstemming komen, kan de ST zich evenwel niet verschuilen achter de professional en moet hij zelf doen wat hem in deze situatie het meest aangewezen lijkt.

De rol die de cliënt in het misdrijf speelt, is een van de doorslaggevende elementen in het beslissingsproces van de ST. Indien de cliënt die het misdrijf meldt immers zelf slachtoffer van het misdrijf is, kan worden aangenomen dat ook het individueel belang van de cliënt bij het prijsgeven van het beroepsgeheim gebaat zou kunnen zijn. Het Hof van Cassatie aanvaardde reeds verscheidene keren dat het beroepsgeheim niet geldt voor feiten waarvan de cliënt het slachtoffer is geworden.³⁴ Indien de cliënt van de hulpverlener de dader van het misdrijf is, primeert in beginsel het beroepsgeheim. Indien de ST dan toch van mening zou zijn dat hulp moet worden geboden, moet een beroep worden gedaan op de door de

³⁴ Cass. 18 juni 2010, AR D09.0015.F; Cass. 9 februari 1988, AR 1120.

rechtspraak ontwikkelde figuur van de noodtoestand³⁵ of op artikel 422*bis* Sw³⁶. Bij een eventuele latere beoordeling van de beslissing van de ST door de rechter, zal zijn gebrek aan ervaring en opleiding in verband met zulke materies uiteraard in aanmerking worden genomen.

43. ALTERNATIEVE OPLOSSINGEN OVERWEGEN - Tenslotte moet nogmaals worden benadrukt dat een melding van een misdrijf aan de procureur des Konings uiteraard niet de enige mogelijkheid is waarop een ST aan zijn hulpverleningsplicht kan tegemoetkomen. Het is bijvoorbeeld ook mogelijk om een deskundige over de situatie in te lichten. Bijgevolg houdt artikel 422*bis* Sw geen aangifteplicht in.

b. Bestaat er een soort rangschikking binnen de verschillende uitzonderingen?

44. GEEN STRIKTE RANGSCHIKKING, WEL VERSCHILLEND GEZAG - In beginsel kan worden aangenomen dat tussen de verschillende uitzonderingen geen rangschikking bestaat. Indien de ST voldoet aan de voorwaarden van de verschillende wetsbepalingen, heeft hij verschillende gronden om de eventuele afwijking van zijn beroepsgeheim te verantwoorden. Deze komen dan niet met elkaar in conflict. Wel bleek uit de analyse bij Vraag a dat sommige uitzonderingsbepalingen een sterkere basis bieden dan andere. Daar de private en ambtelijke aangifteplichten voornamelijk morele verplichtingen zijn, waarbij een tekortkoming niet louter op basis van de artikelen 29 en 30 Sv strafrechtelijk wordt veroordeeld, primeert in deze situaties in beginsel het beroepsgeheim. De toelating in artikel 458 Sw om in rechte te getuigen en de hulpverleningsverplichting in artikel 422*bis* Sw zijn sterkere instrumenten.

c. Welke rol kan het gedeeld beroepsgeheim voor de ST spelen?

45. GEDEELD BEROEPSGEHEIM - Op basis van de leer van het gedeeld beroepsgeheim, kunnen beroepsbeoefenaars die gebonden zijn door het beroepsgeheim noodzakelijke informatie

³⁵ Er moet in dit geval sprake zijn van (1) een daadwerkelijk gevaar voor een te beschermen rechtsgoed (2) het te beschermen rechtsgoed is van een hogere of minstens gelijke waarde als het beroepsgeheim (vb; de fysieke integriteit) (3) het te beschermen rechtsgoed kan niet op een andere manier gevrijwaard worden.

³⁶ I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 159-162.

toch delen met andere beroepsbeoefenaars die ook gebonden zijn door het beroepsgeheim maar niet binnen hetzelfde team werkzaam zijn, indien dat in het belang van de cliënt is. Die andere beroepsbeoefenaars moeten bovendien met dezelfde finaliteit optreden en betrokken zijn bij de behandeling van de cliënt. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk dat de ST vertrouwelijke informatie die hij verneemt in het kader van gesprekken waarbij de behandeling van de drugverslaving van de cliënt centraal staat, later gaat medelen aan andere beroepsbeoefenaars die ook door het beroepsgeheim gebonden zijn, maar die het recidiverisico van die cliënt in het kader van een strafrechtelijk dossier willen nagaan. De cliënt moet zo veel als mogelijk op de hoogte worden gebracht van het feit dat de informatie zal gedeeld worden.³⁷

46. GEZAMENLIJK BEROEPSGEHEIM – Daar de leer van het gedeeld beroepsgeheim de communicatie tussen beroepsbeoefenaars aan belangrijke beperkingen onderwerpt, kan zij een belemmering vormen voor het samenwerken in teamverband. In een team van beroepsbeoefenaars kan het immers nuttig zijn om ook andere informatie dan de strikt noodzakelijke te delen, teneinde het inzicht in de problematiek van de cliënt te doen toenemen. De leer van het gezamenlijk beroepsgeheim tracht hieraan tegemoet te komen. Het uitgangspunt van deze leer is dat het beroepsgeheim geen uitwerking heeft wanneer binnen een duidelijk afgebakend team van beroepsbeoefenaars die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de hulpverlening aan een cliënt, relevante informatie over deze cliënt wordt uitgewisseld. Wanneer verschillende ST's eenzelfde cliënt begeleiden, kunnen zij bijgevolg onderling informatie uitwisselen die relevant is voor de uitoefening van de taken van de ST's ten aanzien van die cliënt zonder hun beroepsgeheim te schenden. Het is hierbij essentieel dat het ook voor de cliënt duidelijk is dat hij zich wendt tot een team van beroepsbeoefenaars en niet tot verschillende onafhankelijken. De samenwerking moet bovendien binnen eenzelfde voorziening plaatsvinden.³⁸

47. INFORMATIE DELEN MET TOLKDIENST – Daar de sociaal tolkdienst zelf geen hulpverlenende functie uitoefent, kan hij niet worden beschouwd als een collega-hulpverlener. De regels van

³⁷ I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 210-220.

³⁸ I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 234-237.

het gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim zijn bijgevolg niet van toepassing op de informatie-uitwisseling tussen ST en STD (zie randnummers 56-58).

48. TUCHTRECHT - Dat de ST niet strafrechtelijk verantwoordelijk is in geval van gedeeld of gezamenlijk beroepsgeheim, sluit een tuchtrechtelijke sanctie uit indien de deontologische code zich verzet tegen informatie-uitwisseling tussen verschillende ST's.

d. Zijn er personen die de geheimhoudingsplicht ongedaan kunnen maken?

49. GETUIGENIS IN RECHTE - Hier kan verwezen worden naar het spreek- en zwijgrecht in het kader van artikel 458 Sw (zie randnummer 34). In andere gevallen kan de ST noch door een andere private persoon, noch door een ambtenaar of overheidsinstantie worden ontheven van zijn beroepsgeheim.

50. TOESTEMMING CLIËNT - In navolging van andere Europese landen, zou men ook in België kunnen aannemen – al bestaat er hierover geen eensgezindheid in de rechtsleer – dat de geheimplichtige die van zijn cliënt de toestemming krijgt het geheim waarvan hij in de uitoefening van zijn beroep kennis heeft gekregen bekend te maken, geen vervolgbare inbreuk op het beroepsgeheim pleegt.³⁹ De cliënt is in beginsel immers het best geplaatst om te beslissen wat er met zijn vertrouwelijke informatie moet gebeuren. Daar het beroepsgeheim niet enkel het individueel belang van de cliënt maar ook het maatschappelijk belang dient, kan de geheimplichtige evenwel niet gedwongen worden het geheim bekend te maken.⁴⁰ Hij behoudt derhalve enige appreciatiemarge.

e. Hoe staat het met de geheimhoudingsplicht van de sociaal tolkdienst?

³⁹ T. GOFFIN, "Toestemming in het medisch recht. Een nieuwe lezing van een oud probleem", *RW* 2007-08, (1306) 1315-1317; E. LEENAERTS, J. PUT en I. VAN DER STRAETE, "Het beschikkingsrecht over het beroepsgeheim. De hulpverlener wikt, de cliënt beschikt", *TPR* 2003, 1093-1131; I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 178-195.

⁴⁰ De geheimplichtige kan de bekendmaking bijvoorbeeld weigeren indien hij meent dat dit de belangen van zijn cliënt of van anderen onevenredig zou schaden, of indien hij twijfelt of de toestemming van de cliënt vrij werd gegeven.

51. STRAFRECHTELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID RECHTSPERSONEN - Sinds de wet van 4 mei 1999 kunnen rechtspersonen (behalve enkele 'politieke' publiekrechtelijke rechtspersonen zoals de federale staat, gewesten en gemeenschappen, gemeenten en OCMW's) strafrechtelijk verantwoordelijk worden gehouden. Hiertoe is allereerst vereist dat het misdrijf materieel kan worden toegerekend aan de rechtspersoon. Het gepleegde misdrijf moet met andere woorden een verband hebben met zijn activiteiten. Artikel 5 Sw bepaalt dat dit het geval is indien het misdrijf

- een intrinsiek verband heeft met het doel van de rechtspersoon, of
- een intrinsiek verband heeft met de waarneming van de belangen van de rechtspersoon, of
- voor rekening van de rechtspersoon werd gepleegd.

Bovendien moet de rechtspersoon het misdrijf wetens en willens of uit onachtzaamheid gepleegd hebben, zodat het ook moreel kan worden toegerekend.⁴¹

52. SCHENDING BEROEPSGEHEIM DOOR DE TOLKDIENST ZELF - *In concreto* kan de tolkdienst maar zelfstandig worden aangesproken wegens een schending van het beroepsgeheim, indien hij kan worden gekwalificeerd als een persoon die uit hoofde van zijn staat of beroep kennis draagt van geheimen die hem zijn toevertrouwd. Hoewel dit in de gepubliceerde rechtspraak nog niet lijkt te zijn voorgekomen, is het theoretisch denkbaar dat een rechtspersoon zich zo presenteert en opstelt, dat zij door de cliënt wordt aanzien als een instantie die een doelstelling heeft met een vertrouwelijk karakter en als noodzakelijke bewaarder van toevertrouwde geheimen. Een mogelijk voorbeeld is een advocatenassociatie of een huisartsengroepspraktijk die zich als één geheel opstelt, ook in het dagelijks functioneren, en waar men bijna 'at random' bij de ene dan wel de andere medewerker terecht komt. Voor sociaal tolkdiensten is dat moeilijker voor te stellen (maar in theorie niet uit te sluiten), nu de betrokken cliënt vaak gewoon niet weet in welke hoedanigheid een ST optreedt, of zelfs of er een betrokken tolkdienst is. De cliënt vertrouwt dan zijn geheimen noodzakelijk toe aan de ST zelf, niet aan de organisatie waarvoor deze werkt.⁴²

⁴¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2011, 121-134.

⁴² I. VAN DER STRAETE EN J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 112.

Anderzijds kan, in allicht uitzonderlijke omstandigheden, de tolkdienst worden beschouwd als mededader of medeplichtige. In dat geval volstaat het dat de 'dader' een hoofdfeit heeft gepleegd, en dat de deelnemer op een bepaalde wijze daaraan heeft meegewerkt, bv. door noodzakelijke of nuttige hulp te verlenen, of door misbruik van gezag of macht het misdrijf uit te lokken, of door onderrichtingen te geven (art. 66 tot 69 Sw). Een theoretisch denkbaar geval hiervan zou zijn dat de tolkdienst zijn ST's zou verplichten vertrouwelijke informatie in een intern informatiesysteem op te slaan waartoe eenieder onbeperkt van de dienst toegang heeft. In een dergelijk geval kan degene (rechtspersoon of natuurlijke persoon) die de zwaarste fout heeft gepleegd worden veroordeeld, of beiden samen.

f. Is een sociaal tolkdienst ook verbonden aan meldingsplicht of burgerplicht?

53. STRAFRECHTELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID - Rechtspersonen zijn strafrechtelijk verantwoordelijk voor misdrijven die hun zowel materieel als moreel kunnen worden toegerekend (zie randnummer 51). Alle misdrijven van het Strafwetboek kunnen bijgevolg in beginsel ook door rechtspersonen worden gepleegd. In het kader van de meldings- of burgerplicht is enkel artikel 422*bis* Sw voor de tolkdienst relevant. De aangifteplicht van artikel 30 Sv – die inhoudt dat eenieder die rechtstreeks getuige is geweest van een aanslag tegen de openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom, daarvan melding moet maken aan de procureur des Konings – is immers een morele verplichting. Het niet nakomen van deze aangifteplicht wordt op zichzelf niet strafrechtelijk gesanctioneerd (zie randnummers 35-36).

54. SCHULDIG HULPVERZUIM - Artikel 422*bis* Sw bepaalt dat eenieder die verzuimt hulp te verlenen aan een persoon die in groot gevaar verkeert, strafbaar is wanneer hij zelf diens toestand heeft vastgesteld of wanneer die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Het is volgens het artikel bovendien vereist dat de verzuimer het slachtoffer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Indien de verzuimer het gevaar niet zelf heeft vastgesteld, wordt hij niet gestraft indien hij op basis van de omstandigheden waarin zijn hulp werd ingeroepen kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of de situatie niet gevaarlijk.

Schuldig hulpverzuim is dus allereerst een ‘omissie’ misdrijf, d.w.z. een misdrijf dat ontstaat doordat iemand een door de wet opgelegde handeling niet stelt. Bovendien is het ook een opzettelijk misdrijf, d.w.z. dat het misdrijf enkel kan worden gepleegd indien de betrokkene weet had van het ernstig gevaar. In de praktijk worden opzettelijke misdrijven meestal slechts aan de rechtspersoon toegerekend, wanneer het om relatief kleine rechtspersonen gaat waarbij de natuurlijke personen en de rechtspersoon bijna samenvallen.⁴³

Indien de ST wetens en willens heeft nagelaten hulp te verlenen aan een persoon in groot gevaar, moet worden nagegaan of het schuldig hulpverzuim verband houdt met de activiteiten van de dienst of voor zijn rekening werd gepleegd (materiële toerekening) en voortkomt uit het gedrag van een orgaan binnen de rechtspersoon (morele toerekening). Een gebrekkige interne organisatie zou bijvoorbeeld tot het schuldig hulpverzuim kunnen bijgedragen hebben. Indien zowel de tolkdienst als de ST strafrechtelijk verantwoordelijk is, zal de rechter in beginsel nagaan wie van beiden de zwaarste fout heeft gepleegd. Op die manier zal een cumul van strafrechtelijke verantwoordelijkheden worden vermeden. Indien de ST de fout evenwel wetens en willens begaan heeft – hetgeen men in geval van het opzettelijk misdrijf schuldig hulpverzuim kan aannemen – kan de rechter beslissen de strafrechtelijke verantwoordelijkheden alsnog te cumuleren en zowel de ST als de tolkdienst te veroordelen.

55. AFWEGING BELANGEN - Aangezien de dienst niet zelfstandig door het beroepsgeheim gebonden is, hoeven de belangen die door artikel 422*bis* Sw worden beschermd niet worden afgewogen tegenover de zwijgplicht.

g. Heeft een ST ook meldingsplicht ten aanzien van de sociaal tolkdienst?

56. AFWEZIGHEID ONDERGESCHIKT VERBAND - De meeste ST's werken op zelfstandige of vrijwillige basis. Bijgevolg werken zij niet in ondergeschikt verband en zijn zij dus ook niet onderworpen aan het gezag van de tolkdienst. Deze laatste vervult wel een belangrijke controlerende en coördinerende rol. Kwaliteitsmedewerkers behandelen immers eventuele

⁴³ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2011, 131.

klachten en vragen van gebruikers en begeleiden de ST's zelf. *Matchers* trachten bovendien voor elke opdracht de meest geschikte ST te vinden. Daarom kan worden verdedigd dat de ST zich in beginsel tegenover de tolkdienst kan beroepen op zijn beroepsgeheim, zonder hiermee evenwel de informatie die noodzakelijk is om de controle- en coördinatietaken van de dienst behoorlijk uit te oefenen – zoals bijvoorbeeld informatie met betrekking tot zijn tijdsbesteding – te kunnen achterhouden.⁴⁴

57. ONDERGESCHIKT VERBAND - Indien de ST in ondergeschikt verband voor een vzw werkt, staat hij wel onder het gezag van zijn werkgever. Daar de vzw overeenkomstig artikel 1384, derde lid BW aansprakelijk is voor de schade die de ST in de uitoefening van zijn werk veroorzaakt heeft, kan de vzw toezicht houden op de manier waarop de ST's hun werk verrichten. Dit komt evenwel mogelijk in conflict met het beroepsgeheim waaraan de ST gebonden is. Het beroepsgeheim werkt immers *erga omnes*. Het is met andere woorden tegenstelbaar aan alle personen die geen partij zijn in de vertrouwensrelatie (zogenaamde 'derden'). Daar de tolkdienst zelf niet gebonden is door het beroepsgeheim en bovendien ook niet betrokken is bij de hulpverlening, is aan de voorwaarden van het gezamenlijk en gedeeld beroepsgeheim in deze niet voldaan. Daarom is het ook in deze situatie aangewezen, dat de ST enkel die informatie bekendmaakt die noodzakelijk is om de controle- en coördinatietaken van de tolkdienst naar behoren uit te oefenen.⁴⁵

58. DISCRETIEPLICHT – Indien de ST niet gebonden is door het beroepsgeheim, rust op hem enkel een discretieplicht. De discretieplicht kan in beginsel niet worden ingeroepen ten aanzien van de tolkdienst, daar zij tot doel heeft informatie *intra muros* te houden. Ook hier moet evenwel de zorgvuldigheidsnorm in acht worden genomen.

⁴⁴ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 109-110.

⁴⁵ I. VAN DER STRAETE en J. PUT, *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 106-110.

5. Besluit

59. BEROEPSGEHEIM ST - Op basis van bovenstaande analyse kan worden besloten dat ST's gebonden zijn door het beroepsgeheim van artikel 458 Sw, in zoverre de sociale dienst- of hulpverleners voor wie zij informatie moeten tolken door het beroepsgeheim gebonden zijn. ST's voldoen immers zowel aan de inhoudelijke als aan de vormelijke voorwaarden van de noodzakelijke vertrouwenspersoon. Voor ST's die hun medewerking verlenen aan de uitvoering van de Jeugdbeschermingswet, het Decreet Bijzondere Jeugdbijstand, het Decreet Integrale Jeugdhulp, het Decreet Geestelijke Gezondheidszorg, het CLB-decreet en het Decreet Algemeen Welzijnswerk, kan de grondslag van het beroepsgeheim bovendien in deze bijzondere sectorale wetgeving worden teruggevonden.

60. BEROEPSGEHEIM TOLKDIENST - Deze redenering kan evenwel niet naar analogie gelden voor de tolkdiensten zelf. De cliënt vertrouwt immers zijn geheimen noodzakelijk toe aan de ST, niet aan de organisatie waarvoor deze werkt.

61. UITZONDERINGEN OP HET BEROEPSGEHEIM - Indien een wettelijke norm de ST toestaat om de geheimen waarvan hij in het kader van de uitoefening van zijn beroep kennis heeft toch bekend te maken, wordt de hieruit voortvloeiende schending van het beroepsgeheim niet gesanctioneerd. De wet kan met andere woorden in uitzonderingen op het beroepsgeheim voorzien. De private en ambtelijke aangifteplicht en de verplichting tot hulpverlening bleken voor de ST het meest relevant. Indien de wet geen uitzondering voorziet, kan de ST zich nog steeds op de door de rechtspraak ontwikkelde figuur van de noodtoestand beroepen.

62. VERHOUDING BEROEPSGEHEIM ST EN WERKING TOLKDIENST - De ST kan zich in beginsel tegenover de dienst beroepen op zijn beroepsgeheim, zonder hiermee evenwel de informatie die noodzakelijk is om de controle- en coördinatietaken van de dienst behoorlijk te kunnen uitoefenen, achter te houden.

6. Bibliografie

ALLEMEERSCH, B., "Het toepassingsgebied van art. 458 Strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes", *RW* 2003-04, 1-19.

ANKAERT, E. en PUT, J., "De geheimhoudingsplicht van vertrouwensleerkrachten en bijstandspersonen", *TORB* 2007-08, 406-418.

BERKMOES, H., "Heling" in X., *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten*, Mechelen, Kluwer, H 60, 25 p.

GOFFIN, T., "Toestemming in het medisch recht. Een nieuwe lezing van een oud probleem", *RW* 2007-08, 1306-1317.

LEENAERTS, E., PUT, J. en VAN DER STRAETE, I., "Het beschikkingsrecht over het beroepsgeheim. De hulpverlener wikt, de cliënt beschikt", *TPR* 2003, 1093-1131.

PUT, J., "De kar of het paard? Justitieassistenten en beroepsgeheim", *N.C.* 2012, 286-296.

SWENNEN, H., "Toegang tot de markt" in FOD Economie (ed.), *Handelingen van het Colloquium Codificatie van de Economische Wetgeving*, Brussel, FOD Economie, 2009, 207-243, http://economie.fgov.be/nl/binaries/0477-09-01-A5_tcm325-81484.pdf.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2011, 1277 p.

VAN DER STRAETE, I. en PUT, J., *Beroepsgeheim en hulpverlening*, Brugge, die Keure, 2005, 267 p.